

UKA 2012/106
10. oktober 2013
Kalistat Lund

UKA13-imit atuutilersumik uranimik aamma aatsitassanik qingnornilinnik paaasarnermik attueqqusinngilluinnarnerup atorunnaarsinnissaannik Inatsisartut akuersissuteqarnissaannik Inatsisartut aalajangiussinissaannut siunnersuut.
(Inuussutissarsiornermut Aatsitassaqaarnermullu Naalakkersuisoq)

UKA13-imit atuutilersumik uranimik aamma aatsitassanik qingnornilinnik paaasarnermik attueqqusinngilluinnarnerup atorunnaarsinnissaannik Inatsisartut akuersissuteqarnissaannik Inatsisartut aalajangiussinissaannut siunnersuut.

Ukiuni nutaajunerusuni isummerfissatta pingaaruteqarluinnartut siunissatsinnullu anner-toorujussuarmik sunniuteqartussat ilaat, ullumikkut Inatsisartuni oqaluuserilerparput. Aalajangernissaq taama inuiaqatigiinnut sunniuteqartussaatisoq Inatsisartuniinnaq oqaluuserineqarani, inuiaqatigiinni tamani piffissaqarluarluni, tunngavissaqarluarlunilu oqaluuserineqartussaagaluartoq Inuit Ataqatigiinni isumaqarpugut.

Inuit Ataqatigiit-niit oqaaseqaaterput maanna annertunerpaatigut Naalakkersuisut Inatsisartuni aalajangiisitsiniarnerannut tunngavoq, Kuannersuarni uran-isiorniarnermut tunngasut, aatsitassat ulorianartunik qingnornillit, avatangiisit mingutsinneqarumaarnerat, uran-ip piiarneqarnerani mianersorfissarpasuit, uran-illu atugaanerata ulorianartoqasusua piffissaqarluarluni eqqartorusunnaraluaqaat. Uagut isumaqarpugut taama nukingipilunneq inuiaqatigiinnik eqqorneqaratarsinnaasunik tunulliussinerusoq uran-isiurusutunik aningaasarsionnissamillu soqutiginnittunut salliutitsinerusoq.

Kisianni tamatta nalunngilarput uran assigisaallu qingnornernik ulorianartunik akullit inunnut, uumasunut avatangiisinullu ulorianartuusut – taamaattuminguna nunarsuatsinni naalagaaffiit akornanni sorpassuartigut maleruagassanik isumaqatigiittoqarsimasoq, ulorianartuummat sutigullu tamatigut suna tamarmi nakkutigeqqissaartariaqarmat, aamma aatsitassarsiorfik matoreeraluarpalluunniit.

Isummernissamut tunngavissarititaasut naammanngilluinnartut pigalugit piffissarlu sivi-kitsuarakasik atorlugu aalajangiitinniarneqarnerput Inuit Ataqatigiit-niit akueriaminaatsiluinnarparput.

Tamat oqartussaaqataanerat ataqqineqanngilaq, naak Naalakkersuisut tamanna ullut taamaasa ilumoorutivissornerarlugu oqaatiginiartaraluaqaat. Naalakkersuisut siuliisa Danmark-imi naalakkersuisut siora ukiukku isumaqatigiissuteqarfigaat Nunatsinni Danmark-imilu inatsisartut uran qingnornerrillu ulorianartut pillugit oqallinnermi tunngavigissassaannik nalunaarusiortoqassasoq. Nalunaarusiat tamakku piffissami qanittumi aatsaat naammassiortorneqarput sulilu annertunerusumik oqallisigineqaratik.

Nalunaarusiat aalajangiinissamut tunngavissarititaasut tamanut takusassiarineqanngillat, innuttaasut paasissutissanik nutaajunerpaanik ilisimasaqalernissaminnut periarfissinneqanngillat, nalunaarusiat pingaaruteqarnerit tusarniutigineqanngillat, nalunaarusiaq kingulleq 180-nik quppernilik ullut sisamat matuma siora aatsaat qinnutigeqqaarlugu

isertugassaataasooq pissarsiarivarput, aqaguani saqqummiunneqarpoq tusagassiorfiit aq-qutigalugit aatsaallu kingusinnerusukkut Inatsisartunut agguanneqartumik. Maanni Inatsisartuni oqaluuserinninnissaq sioqqullugu allanit isummersorfigineqarnissaanut periarfissiisoqanngilaq. Minnerpaamik Inatsisartuni eqqartugassanngortillugu tamanut ammasumik saqqummiunneqartariaqaralarpoq, nalunaarusiaritit allat ilanngullugit. Taama suleriaaseqarneq inuiaqatigiinnik tunoqqutaarinninniarnervuq uran-isiornianillu sallititsinerulluni. Tamanna tassaanerluni Naalakkersuisut tamat oqartussaaqataanerannik paasinninnerat? Taamatut demokrati ingerlanneqarsinnaanngilaq!

Attueqqusinngilluinnarnerup atorunnaarsinnissaanik siunnersuuteqarniaraanni, qulaajagassat suut tamaasa aatsaat pigilersimagaanni alloriartoqartariaqaralarpoq Nunarput uran-imik tunisassiortutut inissisimalerpat, inuiaat nunaat Kalaallit Nunaat uran-imik tunisassiulersussaavoq. Matumani maanni nunaqartugut tamatta tamanna ataatsimoorussassarillissavarput ajorigutsigu ajorinngikkutsiguluunniit. Uran-isiorniarnarnerup pallitsernerani Naalakkersuisutsinniit siunniussimanerarpaat Kuannersuarniit uran-imik tunisassiortoqarnialissappat, pineqartup eqqaani najugallit taasisinneqarumaassasunngooq. Nuna uran-imik tunisassiulissappat nikeriarneq annertoq aqqusaarneqassaaq, soqutaarpiannigitsut isigineqarsinnaanngitsooq. Inuit Ataqaatigiit-nit piumasaraarput taasisitsinerit aqqusaarneqassappata, inuiaat tamarmik tamanna peqataaffigalugu akisussaaqqataaffigissagaat. Piumasaraarput inuit taasisussat uran pillugu ilisimasaqalerseqqaarlugit taasisitsisoqassasoq.

Nunarput tamakkerlugu pingaartumillu nunatta kujataani suliffissaaleqinerup inuit isummerniarnarannut sunniuteqarnera qularutissaanngilaq. Soorunami tamatta suliffeqarusukkaluarpuqut aningaasarsiaqarluta, immitsinnut pilersorluta. Massakulli isummerniarnermi allanik saariarfissaqanngitsutut misigisimaneq illuatungilertariaqarpoq pilertornerusumik suliffissanik allanik pilersitsiniarluni minnerunngitsumillu aatsitassarsiorfissatut piareersaavigineqartut allat aalajangersakkanik aporfeqanngitsut sukumiinerusumik samminerisigut. Suliffissaaleqinerup annertunerata nalaani isummersitsiniarsarineq isornarluinnartutut oqaatigineqaratriaqarpoq.

Inatsisartunut upernaq qinersinermi inatsisartunik ilaasortassanik qinersisoqarpoq. Taamaammat "qinigaareeratta naalagaavugut"-imik isumalinnik patsisilersuuserlutik nunatta uran-isiorfingornissaanut tunngasut oqallisigivallaartariaqanngitsulluunniimmik isumalimmik oqarniartarnerit pineqartup ilungersunassusaanik paasinnissimannginnermik patsiseqartut oqaatigerusupparput. Inatsisartunut qinersineq uran pillugu taasinerunngilaq aamma qinersisartut oqanngillat, qinigaareerussi suna tamaat naalagaaffigilisagissi. Partiit tamatta uran-ip saniatigut allanik aamma qineqqusaaruteqarpuqut, inuiaqatigiit qinersinermi qularnannigitsumik aamma isiginiarsimasassaannik partiimik toqqaannerminni. Aamma nalunngilarput apeqqummut taama annertutigisumut aammalu eqqoriaruminaatsortaqartigisumut, qinersisartut piareersimanngilluinnartut qinikkanut piginnaatitsissummik tunniussinissaminut.

Uran-imik aatsitassanillu qinngornilinnik allanik pilaanermik attueqqusinngilluinnarnermik sammininnerput patsiseqarpoq, Nunatta kujataani uran-eqarfissuarmi aatsitassarsiulerumaarnissamik suliniuteqartoqarmat. Naalakkersuisut siunnersuumminni erseqqissaa-tigaat, saffiugassat qaqutigooqut piarniarneqarneranni uran-i akuugajuttarmat, saffiugassanik qaqutigooqut iluaquteqarniarsinnaaneq ajornakusuussasoq aalajangersakkanik allannguinngikkutta.

Inuit Ataqaatigiinni isumaqarpuqut aalajangersakkat ilusilersorneqartariaqartut inuiaqatigiinni pingaartitavut pisariaqartitsinerpullu aallaavigalugit, imaanngitsooq ujaqqat imminut qanoq akoorussimanerat patsisigalugit allannguisassasugut. Taama periuseqarneq imminut tunulluinneruvoq allallu uteriiserpasillutik aatitassanut aalajangersimasunut piumanerannut nakkaanarnerulluni.

Aatsitassarsiorneq akueraarput. Inerisassavarput. Aningaasarsiornikkut suliffissanillu nutaanik pilersitsivigalugu. Pingaaruteqartutut isigaarput innuttaasut ataatsimut isumaqatigiiffigisaat aallaavigalugit inerisasoqartassasoq.

Attueqqusinnngilluinnarnermik aalajangersagaq, ullumikkut atuuttoq, nunatta aatsitassarsiorfittut ineriartorfiusinnaaneranut killiliisuunngilaq. 2010-mi ilisimasat aallaavigalugit, aatsitassarsiorfiusinnaasutut soqutigineqarlutik misissorneqarsimasut 89-t akornanni taamaallaat pingasut attueqqusinnngilluinnarnermik aalajangersakkamit eqqorneqartussaasut ilisimaneqarpoq, taakkununga ilaalluni Kuannersuit. Imaappoq, uran attunngikkaluarlugu aatsitassarsiorfiit 86-it aallartissinnaavagut uran-isiunngikkaluarluta.

Attueqqusinnngilluinnarnerup atorunnaarsinnissaannik siunnersuut nalunngilarput tunngaviatigut sumut sammitinneqarnerseq. Nunatsinni ilisimaneqartuni uran-eqarfiit annersaat Kuannersuarniippoq. Attueqqusinnngilluinnarnermik atorunnaarsitsinerup periarfissaqartilissavaa, inoqarfinnut qanittumi aammalu inuussutissarsiorfiit qiteqarfiini uran-isiornermik ingerlatsisoqalersinnaanera. Inuussutissarsiutit siuaatta pikkoriffigalugit namminneq ineriartortissimasaat kalluarneqarataannanngussapput, suliffeqarfiit inuussutissarsiortortatsinnut attuummassuteqartut eqqornerlunneqarataanaapput. Illoqarfiit aatsitassarsiulerfiginiakkat qanittuaniittut nalinginnaassumik najugaqarfigineqarsinnaajunnaassapput. Isumaqarpugut attueqqusinnngilluinnarnerup atorunnaarsinniarneqarnera, kingunerisinnaasaannik qulaajaaqaarani aalajangiiviginiarneqarnera sumiiffinni eqqorneqarsinnaassunut innimiilliornerusoq. Attueqqusinnngilluinnarnerup atorunnaarnissaannik siunnersuuteqarniaraanni, suut tamaasa qulaajagassat qulaajaaqaarlugit aatsaat alloriartoqartariaqaraluarpoq. Ullut pingasut periarfissiissutaasut amigarput, oqartoqassanngilaq maannakkut aalajangiinniarnitsinnut paasisutissat piffissami kingullermi pissarsiarineqartut tunngaviusussaannngitsut. Taakkorpiaapput iterngi tikillugit paaseqqaagassat aamma inuiaqatigiit iluanni, ilinniarfiit atuarfiillu ilanngullugit. Maannakkummi aalajangiilernerup kingunerisinnaava nunarsuatsinni uran-isiortortat annersaasa pingajuata ammarneqarsinnaanera. Matu ikersinniarneqarpoq paasisimasat amigarallannerini, matulu ikersereeruni nalunngilarput tulliani sussasoq.

Nunatta aatsitassarsiorfittut annertunerujartortumik ingerlatsiviulernissaani pingaaruteqarpoq immitsinnut salliutittuarnissarput immitsinnullu illersorniarluta aalajangersakkatta qasukkariartuaartinnginnissaat. Nunatsinni aatsitassarsiorniartut nunatsinni aalajangersakkat atuuttut iluanni soqutigisaminnik ingerlatsisarnissaat piunasaqaataasariaqartoq isumaqarpugut aammalu paasisitsiniaasarnerit assigisaallu pisortanit aqunneqartumik aaqqissuunneqartartariaqartut. Maannakkut uran-isiortoqarsinnaaneranur ikaarsaariartuaartoqarnerani ersarippoq, soqutigisaqatigiit aalajangersimasut annertuallaamik akuutinneqarlutillu oqartussaataavallaartut, naak attueqqusinnngilluinnarnerup illersugai, inuiaqatigiit, naammattumik peqataatinneqanngitsut.

Inatsisartuni suliluunniit sumik aalajangiissoqanngitsoq, USA uran pillugu oqalliseqatigineqalereersimanera isornartoqartipparput. Inatsisartuni aalajangersimanerit aallaavigalugit nunanut allanut suleqatiserinnittoqassappat pingaaruteqarpoq nalilersuilluaqqaarluni tamatuma piunaarnissaa. Apeqqutaasariaqarpoq nunat sorliit qanoq suleriaaseqarnerat oqaluttuarisaanermilu uran-ilerinerminni qanoq nalilerneqarsinnaanerat.

Matumani aalajangiinniarneq aallaaveqarpoq Kuannersuarni saffiugassat qaqutigooortut piiarneqarusunneranni uran akuusoq ilannguttoorneqarsinnaanngimmangoq. Kisiannilugooq akilersinnaasumik paaasoqassappat uran-ip tunisassiarinissaa pinngitsoorneqarsinnaanngitsoq. Isumaqarpugut nunatta aatsitassarsiorfittut ingerlaniarnermini aallaqaataanniit ersersittariaqaraa kikkut nunami maanni aalajangiisussaansut aamma oqaasit sanarfinerisigut nunami maanni aalajangersakkat avaqqutaarniarneqartassanngitsut. Qallunaat oqaasii atorlugit "hovedprodukt aamma biprodukt" atorneqarput, tassa aatsitassaq "piiarniagavik aammalu peertoortariaqagaq". Kuannersuarni aatsitassarsiorfiup akilersinnaasumik ingerlanissaani uran tunisassiarineqartariaqartutut oqaatigineqareernikuuvoq, taamaanngippangoq aatsitassarsiorfik ingerlasinnaassanngimmat.

Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffii pillugit nalunaarutaanni nunamik nunallu pisuussutaanik atuinialuni aalajangiiniarnermi tunngaviulluinnarpoq kiffaanngissuseqartumik, sioqqutsisumillu ilisimatitsinneqarsimalluni aalajangiinissamut peqataatitsinissap ingerlannissaa. Naalakkersuisut uranimik piiaanissamik avammullu tunisaqalernissamik naaggaarluinnarnerup atorunnaarsinneqarnissaanik siunnersuuteqarnerminnut atatillugu innuttaasut illuinnaasiunngittumik sioqqutsisumillu paasitinneqarnissaminnut taamalu ilioreernikkut aalajangiinissamut peqataatinneqarnissaannik pisinnaatitaaffiat Nunat inoqqaavisa pisinnaatitaaffiini tunngaviulluinnartoq innarlerpaat Naalagaaffiillu Peqatigiivisa nalunaarutaannut killormorluinnaq ingerlatsillutik.

Naggataatsigut oqaatigissavarput, NAAMIK QUJAANNARPUGUT, nunatta uran-isorfittut uran-imillu tunisassioortutut inissikkaluttuarnera, Inuit Ataqtigiit-nnit akuerinngilluinnarparput.

Taama oqaaseqarluta pumasaraarput siunnersuut Aatsitassanut Ataatsimiititaliami suliareqqitassanngortinneqassasoq.